

Explaining the Shrinkage Pattern in Upgraded Small Settlements of Iran: A case study of Nir City

Sahar Dehghan Niri¹ , Neda Moayerian²

1. Department of Urban Planning and Management, Faculty of Urban Planning, University of Tehran, Tehran, Iran

Email: sahar.dehghanniiri@ut.ac.ir

2. (Corresponding Author) Department of Urban Planning and Management, Faculty of Urban Planning, University of Tehran, Tehran, Iran

Email: nedamoayerian@ut.ac.ir

Article Info

Article type:
Research Article

Article History:

Received:

13 May 2026

Received in revised form:

23 July 2026

Accepted:

29 August 2026

Available online:

3 October 2026

Keywords:

Urban Shrinkage,
Small Settlements,
Administrative Upgrade,
Nir City,
Local Governance.

ABSTRACT

This study explores the patterns of shrinkage in administratively upgraded small settlements in Iran, using Nir City as a case study. The study employs a qualitative approach utilizing the adapted grounded theory method. Data were collected through 17 in-depth interviews with local residents and city officials, and analyzed using thematic analysis. The findings indicate that shrinkage in Nir City functions as a self-reinforcing, multidimensional cycle driven by the interaction of ecological, economic, institutional, and social dimensions. Drought as the primary trigger has weakened the city's agricultural economy leading to economic stagnation. This decline has resulted in net outmigration and drain of human capital, which, in turn, eroded the city's financial and institutional foundation. Administrative policies intended to upgrade the city—implemented with a rent-seeking logic and without consideration for the city's actual capacity—have exacerbated this cycle. Socially, the erosion of social capital and the rise of fatalism and hopelessness have limited opportunities for collective action, further entrenching the cycle. This research introduces the concept of "institutional-ecological shrinkage" as a key pattern in similar administratively upgraded small settlements in Iran, distinguishing it from classical shrinkage patterns observed in large industrial cities.

Cite this article: Dehghan Niri, S., & Moayerian, N. (2026). Explaining the Shrinkage Pattern in Upgraded Small Settlements of Iran: A case study of Nir City. *Human Geography Research Quarterly*, 58 (3), 1-16.

<http://doi.org/10.22059/jhgr.2026.407143.1008861>

© The Author (s)

Publisher: University of Tehran Press

Extended Abstract

Introduction

Urban shrinkage is a multidimensional phenomenon that has affected numerous regions worldwide since the late twentieth century, resulting in sustained population decline, economic stagnation, and deteriorating urban functionality. The scholarly literature on this subject has been predominantly concentrated on large industrial cities in the Global North—cities that entered a cycle of decline following periods of population and economic growth. In the Global South, however, a distinct pattern of shrinkage has emerged, manifesting primarily in small and medium-sized cities that are more vulnerable to shocks such as out-migration and environmental crises due to their weak institutional and economic capacities.

In Iran, the administrative upgrading of villages and townships to the status of cities has been one of the most significant instruments of spatial policy. The reduction of the minimum population threshold for upgrading a settlement from 10,000 to 3,500 persons has led to a dramatic increase in the number of small upgraded cities. This process has given rise to what Iranian scholars term *kham-shahrs* (proto-cities or cities-on-paper)—settlements that have obtained legal urban status without possessing the economic, institutional, and functional foundations required for genuine urban development. Evidence illustrates that many of these cities face economic stagnation, population decline, and weakening regional roles. Despite the scale of this phenomenon, the experience of shrinkage in small upgraded settlements has not been systematically studied in Iran.

Against this backdrop, this study selects Nir City as a case study to explain the pattern of shrinkage in this type of settlements to contribute to the development of a contextually grounded framework for understanding this phenomenon in Iran.

Methodology

The study employed a qualitative approach using adapted grounded theory. Participants were selected based on their lived experience, knowledge, and engagement with the phenomenon. Sampling was

purposive, utilizing a maximum variation strategy to capture a broad range of perspectives. Data were collected through 17 in-depth, unstructured interviews with residents (n=12) and local officials (n=5). Sampling continued until theoretical saturation was achieved—after the fifteenth interview, new data predominantly repeated earlier themes, and two additional interviews were conducted to confirm saturation.

Data analysis employed inductive thematic analysis. In the first stage, interview transcripts were coded without reliance on a predetermined theoretical framework, yielding 215 primary codes, subsequently organized into 28 concepts, and ultimately consolidated into 10 main themes. In the second stage, the extracted themes were compared and interpreted against the urban shrinkage literature to situate findings within existing knowledge and identify the distinctive features of small upgraded cities. Nir City, covering 338.7 hectares, is located on the southern edge of Yazd Province, 80 kilometers from the provincial capital. Nir obtained city status in 1983 under the prevailing administrative reclassification law that required district centers to be designated as cities. Both qualitative and quantitative findings consistently indicate that, despite periods of relative population stability, the city has been on a long-term trajectory of structural shrinkage. The population declined by approximately 17 percent between 1991 and 2011 according to Statistics Center data; health center records suggest the drop was closer to 40 percent (from 5,000 to 3,000 persons) over the same period. The proportion of elderly residents has doubled over 30 years, and 63.5 percent of the population aged over ten years belongs to the economically inactive category.

Results and discussion

Findings are organized into three broad categories: background factors, inertia factors, and consequences.

A) Background Factors of Shrinkage

1. Climatic Conditions and Drought Recurrent. droughts and declining water resources over three decades have been the starting point for most demographic and

economic transformations in Nir. Interviewees identified this period as the turning point of the city's decline, highlighting the drying of wells and qanats, declining agricultural productivity, and reduced cultivated areas as the most significant consequences.

2. Economic Stagnation. The decline in water resources has directly manifested as economic stagnation. The local economy's heavy dependence on agriculture and livestock meant that falling production confronted a large proportion of residents with severe livelihood constraints. Economic stagnation and out-migration operate as a mutually reinforcing cycle: income decline triggers migration, while migration deepens stagnation through reduced demand and weakened local circulation.

3. Service Deficits. As shrinkage intensified, public services and educational facilities gradually deteriorated. The absence of certain secondary school tracks has prompted families with otherwise stable economic situations to migrate to the provincial capital to secure educational opportunities for their children.

4. Cultural and Normative Dynamics of Migration. Alongside structural factors, cultural and normative patterns have contributed to institutionalizing migration. "Leaving the city" has gradually become normalized as a "natural stage of life" among young people and their families. Migration reproduces itself through migration networks and kinship ties.

5. Administrative Reclassification and Decline in Urban Status. The separation of the Garizat and Kahdouiye rural districts and the formation of a new sub-province in 2008 reduced Nir's administrative-political population and weakened its status as a district center. Interviewees interpreted this change as deepening pre-existing tensions between the county seat and Nir.

B) Inertia Factors (Inhibitors of Adaptation)

1. Static Orientation and Fatalism. A pervasive sense of hopelessness about improving conditions emerged as a recurring theme across interviews. Among farmers and their families, comparisons between remembered past fertility and the

current arid landscape generate visible grief and loss.

2. Lack of Unity and Solidarity Among Residents and Officials. Many interviewees believed that greater social solidarity among local groups would have allowed Nir to chart a different course. Local decision-making processes are frequently characterized by conflict and rarely result in constructive agreement. The division between government and citizens, which is rooted in Iran's political culture, is reproduced at the local level, constituting a barrier to effective collective action.

C) Consequences of Shrinkage

1. Out-Migration and Labor Shortage. Sustained out-migration has produced a critical shortage of local and skilled labor. Approximately 40–45 percent of municipal employees are non-residents who commute daily with little motivation to settle permanently in Nir.

2. Population Aging. A significant share of Nir's permanent residents are elderly persons whose children have migrated for employment, education, or family formation. Over 21.6 percent of the total population of Taft County consists of persons aged over 60, compared with a national figure of 11.5 percent in 2024.

3. Vacant Housing and Seasonal Residence. Approximately 3,000 residential units with completion permits are registered in Nir, while only 1,091 households are identified as permanent residents—implying that approximately 65 percent of units are vacant or used as second homes.

The Self-Reinforcing Cycle of Shrinkage

Data analysis reveals that shrinkage in Nir is not a linear, single-factor process but operates as a self-reinforcing cycle. The environmental crisis driven by sustained drought debilitated the agricultural economy; economic stagnation generated progressive out-migration - particularly among young people and human capital holders. Therefore, migration deepened stagnation through reduced demand, weakened services, labor shortages, and population aging. Simultaneously, administrative reclassification reduced the city's capacity to attract resources, while attitudinal (hopelessness) and institutional

(lack of solidarity) factors curtailed the collective capacity to break out of this cycle. Consequences such as population aging, vacant housing, and dependence on non-resident labor are not merely symptoms of shrinkage—they function as feedback loops that reproduce and intensify it.

Conclusion

Invisibility of Small Administratively Upgraded Settlements and Urban Power Structures. The findings confirm that shrinkage in Nir is not a result of planning failure but a response to structural economic and demographic transformations. However, the experience of Nir diverges from the classical pattern of industrial city shrinkage. The study aligns with Robinson's (2013) critique of "world-city urbanism," which argues that the theoretical focus on a limited number of megacities has excluded small and medium cities from theory production. Nir is not a marginal case but a site for understanding how processes of statistical urbanization, spatial development bias, and shrinkage intersect. The study further shows that the phenomenon is bound up with unequal power distribution in the urban system: the concentration of capital, attention, and symbolic legitimacy in large cities places small cities in a marginal position. Administrative upgrading without structural changes in power inequalities not only fails to prevent shrinkage but may intensify the experience of peripherality.

Administrative Upgrading as Nominal Scale Jump. The study confirms and contextualizes Zanganeh Shahraki's (2013) argument that many small cities in Iran were upgraded for administrative and political reasons rather than functional necessity. The upgrading of Nir constituted a "nominal scale jump" inconsistent with the settlement's actual capacities. The gap between the promises of upgrading and the prevailing realities generated disillusionment, institutional distrust, and social capital erosion—findings consistent with Bastin (2015).

Conclusions and Theoretical Contributions. The study offers four main theoretical contributions:

First, The Concept of "Post-Upgrade Shrinkage". Unlike classical shrinkage models in which decline follows a sustained growth phase, in Nir the onset of shrinkage is near-simultaneous with administrative upgrading. Administrative upgrading under conditions of ecological crisis and economic fragility can itself trigger a new cycle of shrinkage.

Second, The Distinction Between "Organic Peak" and "Nominal Peak". An organic peak reflects the gradual accumulation of population, capital, and economic functions, whereas a nominal peak results from an administrative decision that raises urban expectations and obligations without providing the capacities needed to meet them. This concept explains how statistical urbanization without functional backing becomes part of the shrinkage mechanism.

Third, The Model of "Institutional-Ecological Shrinkage Cycle". This model demonstrates how ecological drivers, economic fragility, and institutional constraints become interconnected in a self-reinforcing cycle that reproduces shrinkage. In this cycle, administrative upgrading is not an external intervention but part of the shrinkage mechanism, operating through the intensification of the expectations–reality gap.

Fourth, Repositioning Small Upgraded Settlements in the Urban-Rural Continuum. Nir is neither fully urban nor fully rural; it occupies an intermediate position in which features of both urban and rural shrinkage coexist simultaneously. This finding calls for a rethinking of the binary urban-rural classification and points to the need for contextually sensitive policy frameworks. The primary question should not be whether small settlements should be upgraded, but rather: under what ecological, economic, and institutional conditions can upgrading generate sustainable development—and under what conditions does it activate or accelerate cycles of shrinkage?

Funding

There is no funding support.

Authors' Contribution

Authors contributed equally to the conceptualization and writing of the article. All of the authors approved the content of the manuscript and agreed on all aspects of the work declaration of competing interest none.

Conflict of Interest

Authors declared no conflict of interest.

Acknowledgments

We would like to express our sincere gratitude to all the expert advisors and interview participants who provided valuable insights and guidance for this paper.

تبیین الگوی انقباض در سکونتگاه‌های کوچک ارتقا یافته ایران، مطالعه موردی: شهر نیر

سحر دهقان نیری^۱، ندا معیریان^۲

۱- گروه برنامه‌ریزی و مدیریت شهری، دانشکده شهرسازی، دانشگاه تهران، تهران، ایران. رایانامه: sahar.dehghanniiri@ut.ac.ir

۲- نویسنده مسئول، گروه برنامه‌ریزی و مدیریت شهری، دانشکده شهرسازی، دانشگاه تهران، تهران، ایران. رایانامه: nedamoayerian@ut.ac.ir

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: مقاله پژوهشی	انقباض شهری در ادبیات جهانی عمدتاً در بستر شهرهای بزرگ صنعتی و اقتصادهای پساصنعتی بررسی شده است. درحالی‌که شناخت محدودی از الگوهای انقباض در سکونتگاه‌های کوچک ارتقا یافته در کشورهای درحال توسعه وجود دارد. در ایران، تغییرات قوانین تقسیمات کشوری طی دهه‌های اخیر به ارتقای شمار زیادی از سکونتگاه‌های کوچک به شهر انجامیده است؛ سکونتگاه‌هایی که غالباً بدون برخورداری از زیرساخت‌های اقتصادی، نهادی و عملکردی متناسب، جایگاه شهری یافته و در برابر شوک‌ها و بحران‌های اقتصادی آسیب‌پذیر شده‌اند. پژوهش حاضر با هدف تبیین الگوی انقباض در سکونتگاه‌های کوچک ارتقا یافته، شهر نیر را به‌عنوان مطالعه موردی بررسی می‌کند. این پژوهش با رویکرد کیفی و بهره‌گیری از نظریه داده بنیاد سازگار یافته انجام شده است. داده‌ها از طریق ۱۷ مصاحبه عمیق با ساکنان و مدیران محلی گردآوری و با تحلیل مضمون بررسی شده‌اند. یافته‌ها نشان می‌دهد انقباض در شهر نیر در قالب چرخه‌ای خودتقویت‌گر و چندبعدی شکل گرفته که حاصل تعامل عوامل اکولوژیک، اقتصادی، نهادی و اجتماعی است. خشک‌سالی به‌عنوان محرک اولیه، اقتصاد متکی بر کشاورزی را تضعیف کرده و به رکود اقتصادی، مهاجرت و خروج سرمایه انسانی انجامیده است. همچنین سیاست ارتقای اداری به دلیل عدم تناسب با ظرفیت‌های واقعی سکونتگاه و ضعف ساختارهای نهادی، برخی روندهای انقباضی را تشدید کرده است. در سطح اجتماعی نیز فرسایش سرمایه اجتماعی، گسترش نگرش‌های تقدیرگرایانه و کاهش ظرفیت کنش جمعی، تداوم این چرخه را تقویت کرده‌اند. این پژوهش الگوی «انقباض نهادی-اکولوژیک» را به‌عنوان تبیینی زمینه‌مند برای تجربه شهر نیر پیشنهاد می‌کند که می‌تواند مبنایی برای مطالعات تطبیقی آینده و تدوین سیاست‌گذاری توسعه‌ای در سکونتگاه‌های مشابه در ایران باشد.
تاریخ دریافت: ۱۴۰۵/۰۲/۲۳ تاریخ بازنگری: ۱۴۰۵/۰۵/۰۱ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۵/۰۶/۰۷ تاریخ چاپ: ۱۴۰۵/۰۷/۱۱	
واژگان کلیدی: ارتقای اداری، انقباض شهری، حکمرانی محلی، سکونتگاه‌های کوچک، شهر نیر.	
استناد: دهقان نیری، سحر و معیریان، ندا. (۱۴۰۵). تبیین الگوی انقباض در سکونتگاه‌های کوچک ارتقا یافته ایران، مطالعه موردی: شهر نیر. فصلنامه پژوهش‌های جغرافیای انسانی، ۵۸ (۲)، ۱-۱۶.	
http://doi.org/10.22059/jhgr.2026.407143.1008861	
	ناشر: مؤسسه انتشارات دانشگاه تهران

مقدمه

انقباض شهری^۱ در دهه‌های اخیر به یکی از مهم‌ترین موضوعات مطالعات شهری تبدیل شده است. این پدیده که حاصل برهم‌کنش تغییرات اقتصادی، جمعیتی و سیاسی است، با کاهش پایدار جمعیت، رکود اقتصادی، افت عملکردهای شهری و بلااستفاده ماندن زیرساخت‌ها همراه بوده و چالش‌های تازه‌ای را برای برنامه‌ریزی و مدیریت شهری ایجاد کرده است (Pallagst, 2010; Hollander et al., 2009). با وجود گسترش این پدیده در نقاط مختلف جهان، چارچوب‌های نظری غالب عمدتاً بر تجربه شهرهای بزرگ و صنعتی جهان شمال استوارند؛ شهرهایی که پس از یک دوره رشد جمعیتی، انباشت سرمایه و توسعه کارکردی، در اثر تحولات ساختاری و گذار به اقتصاد پسا صنعتی وارد مرحله افول شده‌اند (Wiechmann & Pallagst, 2012, Sugrue, 2014). با این حال، تجربه بسیاری از کشورهای در حال توسعه با این الگو تفاوت دارد. در جهان جنوب، انقباض بیش از آنکه پیامد افول شهرهای صنعتی باشد، در شهرهای کوچک و میانی رخ می‌دهد؛ شهرهایی که معمولاً از ظرفیت‌های نهادی، اقتصادی و زیرساختی محدودی برخوردارند و نسبت به مهاجرت، بحران‌های محیطی و نوسانات اقتصادی آسیب‌پذیرترند (Yang, 2019; Zhai et al., 2022). افزون بر این، بخش قابل توجهی از این شهرها نه در نتیجه فرایند تدریجی شهر شدن، بلکه از طریق باز طبقه‌بندی اداری سکونتگاه‌های روستایی شکل گرفته‌اند؛ فرایندی که در آن عنوان «شهر» بدون تحول متناسب در ساختار اقتصادی، اجتماعی و فضایی اعطاشده است (Jones et al., 2020; Gan et al., 2025). ایران نمونه‌ای شاخص از این وضعیت است. طی دهه‌های اخیر، با کاهش حداقل جمعیت لازم برای ارتقای روستا به شهر از ۱۰ هزار نفر (قانون تعاریف و ضوابط تقسیمات کشوری، ۱۳۶۲) به ۳۵۰۰ نفر (قانون اصلاح موادی از قانون تعاریف و ضوابط تقسیمات کشوری، ۱۳۸۹)، شمار زیادی از سکونتگاه‌های کوچک به شهر ارتقا یافتند (زنگنه شهرکی، ۱۳۹۲). بسیاری از این شهرها، به‌ویژه در اقلیم‌های خشک، بدون برخورداری از زیرساخت‌ها، تنوع اقتصادی و ظرفیت نهادی کافی شکل گرفتند و برخلاف انتظار سیاست‌گذاران، با کاهش جمعیت، رکود اقتصادی و تضعیف نقش منطقه‌ای مواجه شدند (نجفی و همکاران، ۱۴۰۳). با وجود افزایش مطالعات درباره انقباض شهری و نیز پژوهش‌های متعدد درباره ارتقای اداری سکونتگاه‌ها، این دو جریان پژوهشی تاکنون عمدتاً به‌صورت مستقل توسعه یافته‌اند. از یک‌سو، نظریه‌های رایج انقباض بر شهرهایی استوارند که پیش از افول، یک دوره رشد واقعی را تجربه کرده‌اند؛ از سوی دیگر، مطالعات ارتقای اداری بیشتر بر فرایند ارتقا و پیامدهای مدیریتی آن متمرکز بوده‌اند. بنابراین، مسئله اصلی نامشخص بودن میزان انطباق چارچوب‌های نظری موجود با تجربه شهرهایی است که مسیر شکل‌گیری آن‌ها با فرض‌های بنیادین نظریه‌های کلاسیک انقباض تفاوت دارد.

پژوهش حاضر با انتخاب شهر نیر، به‌عنوان نمونه‌ای از شهرهای کوچک ارتقا یافته در اقلیم خشک، در پی پاسخ به این پرسش است که الگوی انقباض در این دسته از شهرها چه ویژگی‌هایی دارد و تا چه اندازه با مدل‌های کلاسیک انقباض شهری تفاوت دارد؟ هدف پژوهش، تبیین جایگاه شهرهای کوچک ارتقا یافته در ادبیات انقباض و ارائه چارچوبی مفهومی برای فهم این پدیده در ایران است؛ چارچوبی که بتواند در بازنگری سیاست‌های ارتقای اداری و تدوین راهبردهای مبتنی بر تاب‌آوری و مدیریت کاهش جمعیت نیز مورد استفاده قرار گیرد.

ادبیات جهانی انقباض شهری، این پدیده را عمدتاً پیامد تحولات ساختاری اقتصاد و جمعیت دانسته و آن را بخشی از چرخه تحول شهرها معرفی می‌کند (Wiechmann & Pallagst, 2012, Martinez-Fernandez et al., 2012). با این حال، پژوهش‌های جدید نشان می‌دهند که الگوی انقباض در جهان جنوب با تجربه شهرهای صنعتی جهان شمال

تفاوت دارد و عواملی همچون سیاست‌های شهری سازی، تمرکزگرایی و باز طبقه‌بندی اداری سکونتگاه‌ها در شکل‌گیری آن نقش تعیین‌کننده‌ای دارند (Zhai et al., 2022). همچنین، مطالعات جونز^۱ و همکاران (۲۰۲۰)، گان^۲ و همکاران (۲۰۲۵) و ساترویت^۳ (۲۰۰۷) نشان می‌دهد که بخش مهمی از رشد شهرنشینی در بسیاری از کشورها حاصل تغییرات اداری است و الزاماً به توسعه واقعی ساختارها و کارکردهای شهری منجر نمی‌شود. در ایران نیز اگرچه مفهوم انقباض شهری نسبتاً جدید است (غلامی‌گوهره، ۱۴۰۲)، پژوهش‌های انجام‌شده نقش عواملی همچون کاهش فرصت‌های شغلی، مهاجرت، ضعف سرمایه‌گذاری، تخریب منابع طبیعی و ناکارآمدی برنامه‌ریزی را در بروز انقباض تأیید کرده‌اند (غلامی‌گوهره، ۱۴۰۲؛ عادل و پیراسته، ۱۴۰۳؛ جودی و همکاران، ۱۴۰۴). باین‌حال، این مطالعات عمدتاً بر شهرهای صنعتی، شهرهای مرزی، مراکز شهرستان، بافت‌های درون‌شهری یا فضاهای صنعتی متمرکز بوده‌اند و تجربه شهرهای کوچک ارتقا یافته را کمتر موردتوجه قرار داده‌اند. در سوی دیگر، پژوهش‌های مربوط به ارتقای اداری نشان می‌دهند که طی دهه‌های اخیر، تعداد قابل‌توجهی از روستاهای کم‌جمعیت، عمدتاً به دلایل اداری و سیاسی، به شهر تبدیل شده‌اند؛ شهرهایی که زنگنه شهرکی (۱۳۹۲) از آن‌ها با عنوان «خام شهر» یاد می‌کند. این مطالعات نشان می‌دهند که چنین شهرهایی از نظر اقتصادی، نهادی و خدماتی در وضعیت شکننده‌ای قرار دارند و شکل‌گیری آن‌ها بیش از آنکه حاصل فرایند طبیعی شهر شدن باشد، نتیجه سازوکارهای حکمرانی و باز توزیع قدرت فضایی است (نجفی و همکاران، ۱۴۰۳). با وجود این، این پژوهش‌ها پیامدهای چنین فرایندی را در چارچوب نظری انقباض شهری تحلیل نکرده‌اند. از سوی دیگر، مفهوم «سوگیری شهری» (Lipton, 1977) نیز نشان می‌دهد که تمرکز سیاست‌گذاری و پژوهش معمولاً بر شهرهای بزرگ است، درحالی‌که شهرهای کوچک، با وجود آسیب‌پذیری بیشتر، کمتر موردتوجه قرار می‌گیرند. این مسئله در ادبیات انقباض نیز مشاهده می‌شود؛ جایی که بخش عمده چارچوب‌های نظری بر شهرهایی استوار است که ابتدا رشد کرده و سپس منقبض شده‌اند. پژوهش حاضر با انتخاب شهر نیر می‌کوشد سازوکارهای انقباض را در بستر یک شهر کوچک ارتقا یافته بدون زمینه واکاوی کرده و نشان دهد که چگونه سیاست ارتقای اداری، که در منطق رسمی می‌تواند ابزاری برای مقابله با افول و محرومیت باشد، در این زمینه خاص به یکی از حلقه‌های تشدیدکننده چرخه انقباض تبدیل شده است.

مبانی نظری

انقباض شهری به کاهش پایدار جمعیت، فعالیت‌های اقتصادی و کارکردهای اجتماعی و فضایی شهرها اشاره دارد (Rieniets, 2006). در ادبیات کلاسیک، این پدیده عمدتاً در شهرهایی بررسی شده است که پس از تجربه دوره‌ای از رشد جمعیتی، اقتصادی و عملکردی، در اثر تحولات ساختاری وارد مرحله افول شده‌اند (Wiechmann & Pallagst, 2012). مهم‌ترین عوامل انقباض شامل کاهش باروری (Kato et al., 2023; Nakatani, 2023)، مهاجرت (Ciommi et al., 2022)، باز ساخت اقتصاد جهانی و جابه‌جایی فعالیت‌های تولیدی (Martinez-Fernandez et al., 2012; Zhai et al., 2022) است که پیامدهایی همچون کاهش کیفیت خدمات، فرسودگی زیرساخت‌ها، افزایش فضاهای متروکه و سالمندی جمعیت را در پی دارد (Pallagst, 2010; Haase et al., 2016). در نتیجه، رویکردهای جدید برنامه‌ریزی به‌جای تأکید صرف بر بازگرداندن رشد، بر راهبردهایی مانند بازسازی تطبیقی، تنظیم مقیاس شهر و برنامه‌ریزی پسا رشد تأکید دارند (Wiechmann & Pallagst, 2012; Schilling & Logan, 2008; Ryan, 2012). با گسترش مطالعات انقباض، دیدگاه‌های متنوعی برای تبیین این پدیده، به‌ویژه در شهرهای کوچک و در ارتباط با

1 Jones

2 Gan

3 Satterthwaite

مناسبات شهر و روستا، مطرح شده است. این دیدگاه‌ها اگرچه بر جنبه‌های متفاوتی تأکید دارند، در مجموع می‌توانند زمینه‌ای برای تفسیر پویایی‌های انقباض در شهرهای کوچک ارتقا یافته فراهم کنند.

برهم‌کنش شهر و روستا

این دیدگاه، انقباض را حاصل تضعیف پیوندهای عملکردی میان شهر و روستا می‌داند. هنگامی که یک سکونتگاه پس از ارتقای اداری، نه مزیت‌های اقتصاد روستایی را حفظ می‌کند و نه به گره‌ای مؤثر در شبکه شهری تبدیل می‌شود، نقش واسطه‌ای خود را ازدست داده و در معرض انقباض قرار می‌گیرد (Han et al., 2023). مطالعات انجام شده در چین و ایران نیز بر اهمیت این مسئله در شهرهای ارتقا یافته تأکید دارند (Gan et al., 2025؛ زنگنه شهرکی، ۱۳۹۲؛ نجفی و همکاران، ۱۴۰۳).

جریان‌های شهری

در این رویکرد، شهرها به‌عنوان گره‌هایی در شبکه جریان‌های جمعیت، سرمایه و اطلاعات در نظر گرفته می‌شوند و انقباض، زمانی رخ می‌دهد که یک شهر در رقابت با سایر گره‌ها، دچار برآیند منفی در این جریان‌های حیاتی می‌شود. (Chen et al., 2025). به‌بیان دیگر نیروی کار جوان، استعدادها و سرمایه‌های خرد به‌طور مداوم از این مناطق به سمت مراکز پویاتر مانند مرکز استان و دیگر شهرهای بزرگ در جریان است، درحالی‌که جریان ورودی به آن‌ها تقریباً متوقف شده است از این منظر، انقباض در مقیاس کوچک بازتابی از نابرابری در شبکه‌های منطقه‌ای و ملی است.

سیاست‌گذاری انتقادی

برخلاف دیدگاه‌های رشدگرا، این رویکرد نشان می‌دهد که برخی سیاست‌های توسعه‌ای مانند تشویق سفته‌بازی در بخش مسکن، می‌تواند با افزایش هزینه‌ها، موجب رانده شدن جمعیت بومی و شده و به‌طور ناخواسته زمینه‌ساز انقباض شوند (Ferreira et al., 2024). در این چارچوب، سیاست‌هایی مانند ارتقای اداری سکونتگاه‌ها نیز می‌توانند، در صورت نبود ظرفیت‌های نهادی و اقتصادی، پیامدهایی متفاوت از اهداف اولیه خود داشته باشند.

رویکرد اکولوژیک

مطالعات اخیر بر نقش عوامل محیطی، به‌ویژه تغییرات اقلیمی، تخریب محیط‌زیست و کمبود منابع آب، در شکل‌گیری انقباض تأکید دارند (Chen et al., 2023). در این راستا در شهرهای واقع در اقلیم‌های خشک، تضعیف کشاورزی و اقتصاد محلی می‌تواند مهاجرت و کاهش جمعیت را به دنبال داشته باشد و انقباض را به فرآیندی درهم‌تنیده با بحران‌های اکولوژیک تبدیل کند.

در مجموع، ادبیات نظری نشان می‌دهد که انقباض شهری پدیده‌ای چندبعدی است و نمی‌توان آن را تنها با یک عامل یا یک رویکرد توضیح داد. به‌ویژه در شهرهای کوچک ارتقا یافته، که در تقاطع سیاست‌های فضایی، روابط شهر و روستا، جریان‌های منطقه‌ای و محدودیت‌های محیطی قرار دارند، بهره‌گیری از این دیدگاه‌ها می‌تواند در تفسیر ابعاد مختلف پدیده و مقایسه یافته‌ها با ادبیات موجود سودمند باشد.

روشی پژوهش

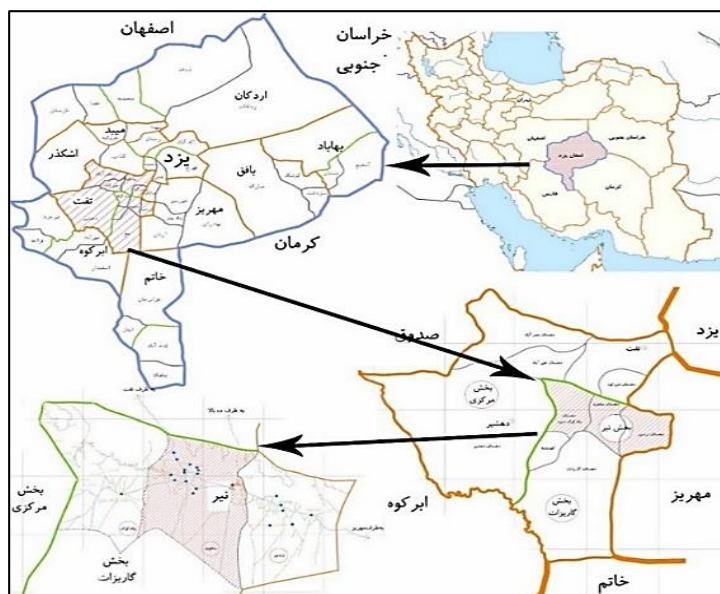
این پژوهش با رویکرد کیفی و با بهره‌گیری از گراند تئوری ساختاریافته انجام شده است. هدف پژوهش، تبیین سازوکارهای شکل‌گیری و تداوم انقباض در شهر نیر از خلال تجربه زیسته ساکنان و مدیران محلی و ارائه مدلی مفهومی برآمده از داده‌های تجربی است. بر این اساس، مشارکت‌کنندگان بر مبنای میزان تجربه، آگاهی و درگیری آنان با پدیده مورد مطالعه انتخاب شدند و نمونه‌گیری به‌صورت هدفمند و با رویکرد حداکثر تنوع انجام گرفت.

داده‌های پژوهش از طریق ۱۷ مصاحبه عمیق و بدون ساختار با ۱۲ نفر از ساکنان و ۵ نفر از مدیران و مسئولان محلی گردآوری شد. مشارکت‌کنندگان از نظر جنسیت، سن، پیشینه شغلی و میزان ارتباط با شهر تنوع داشتند تا ابعاد مختلف تجربه انقباض بازنمایی شود. نمونه‌گیری تا دستیابی به اشباع نظری ادامه یافت؛ به‌گونه‌ای که پس از مصاحبه پانزدهم، داده‌های جدید عمده‌تاً تکرار مفاهیم پیشین بودند و دو مصاحبه دیگر برای اطمینان از اشباع انجام شد. علاوه بر مصاحبه‌ها، اسناد رسمی، داده‌های آماری و مشاهدات میدانی نیز برای غنای تحلیل مورد استفاده قرار گرفت. تحلیل داده‌ها بر اساس منطق گراند تئوری ساختاریافته و با استفاده از کدگذاری استقرایی انجام شد. در مرحله نخست، متن کامل مصاحبه‌ها به صورت خط به خط کدگذاری و ۲۱۵ کد اولیه استخراج شد. سپس این کدها از طریق مقایسه مستمر در قالب ۲۸ مفهوم سازمان‌دهی و در ادامه، در ۱۰ مقوله محوری ادغام شدند. در گام نهایی، روابط میان مقوله‌های محوری تحلیل و مدل مفهومی تکوین چرخه خود تشدید شونده انقباض شهری در نیر از دل داده‌ها استخراج شد. تمامی مراحل کدگذاری، تصمیم‌های تحلیلی و بازنگری‌های انجام‌شده مستندسازی شد تا قابلیت پیگیری و ارزیابی فرایند تحلیل فراهم باشد. پس از استخراج مقوله‌ها و تدوین مدل مفهومی، یافته‌های پژوهش با ادبیات انقباض شهری مقایسه و تفسیر شدند. هدف از این مرحله، بررسی هم‌خوانی‌ها، تفاوت‌ها و ابعاد نوظهور الگوی برآمده از داده‌ها در مقایسه با تبیین‌های موجود بود. از این‌رو، ادبیات نظری صرفاً در مرحله تفسیر یافته‌ها به کار گرفته شد و در فرایند کدگذاری، شکل‌گیری مقوله‌ها و تدوین مدل مفهومی نقشی نداشت. برای افزایش اعتبار یافته‌ها، از راهبردهای متداول پژوهش کیفی استفاده شد. بدین منظور، از مثلث سازی داده‌ها از طریق تلفیق مصاحبه‌ها، اسناد و مشاهدات میدانی، مشارکت گروه‌های متنوع ذی‌نفع، کدگذاری مستقل بخشی از داده‌ها توسط دو پژوهشگر و مقایسه نتایج، و نیز بازیابی مشارکت‌کنندگان بهره گرفته شد. در مرحله بازیابی، نتایج اولیه در اختیار پنج نفر از مشارکت‌کنندگان قرار گرفت و پس از دریافت بازخورد آنان، اصلاحات لازم در تفسیر نهایی اعمال شد.

محدوده مورد مطالعه

شهر نیر با مساحت ۳۳۸٫۷ هکتار، در حاشیه جنوبی استان یزد و در فاصله ۸۰ کیلومتری از مرکز استان قرار دارد. نیر در سال ۱۳۶۲ مطابق با قانون تقسیمات سیاسی وقت مبنی بر شهر شدن مراکز بخش، با ارتقا در تقسیمات سیاسی کشور به شهر نیر تبدیل شد. در شکل ۱ موقعیت شهر نیر در استان قابل مشاهده است. یافته‌های کیفی و کمی به‌طور همگرا نشان می‌دهند که شهر با وجود ثبات نسبی جمعیت، در یک‌روند بلندمدت انقباض ساختاری قرار دارد. طبق داده‌های مرکز آمار ایران، جمعیت شهر نیر از سال ۱۳۷۰ تا ۱۳۹۰ حدود ۱۷ درصد کاهش یافته است. (جدول ۱) بر اساس داده‌های مرکز بهداشت شهر، افت جمعیت در بازه بیست‌ساله ۱۳۷۰ تا ۱۳۹۰ بیشتر و حدود ۴۰ درصد (از ۵۰۰۰ به ۳۰۰۰ نفر) بوده است. مرکز بهداشت همچنین اعلام کرد که در سال جاری نزدیک به ۳۰۰۰ نفر پرونده فعال در شهر دارند (M5). تحول جمعیتی نیر، که در آن نسبت جمعیت سالمند طی ۳۰ سال دو برابر شده است، نشان‌دهنده شتاب بالای فرایند پیری در شهر نیر است. این روند با الگوی ملی ایران که در آن نرخ رشد جمعیت سالمندان بسیار سریع‌تر از نرخ رشد کل جمعیت کشور است، هم‌خوانی دارد. افزایش هم‌زمان جمعیت سالمندان و کاهش نرخ باروری (که از طریق افت نسبت جمعیت زیر یک سال مشهود است)، منجر به افزایش شدید شاخص سالخوردگی (نسبت جمعیت سالمند به جمعیت کودک) می‌شود. این تغییر ساختاری، شهر را از یک جامعه جوان به سمت یک جامعه سالخورده سوق می‌دهد. طبق آخرین سرشماری در سال ۱۳۹۵، از جمعیت ۱۴۴۳ نفری بالای ۱۰ سال نیر ۹۱۷ نفر (معادل ۶۳٫۵ درصد) جزو جمعیت

غیرفعال اقتصادی (۲۱۸ محصل، ۵۲۵ خانه‌دار، ۸۴ نفر دارای درآمد بدون کار، ۹۱ نفر سایر) بوده و ۵٫۵ درصد از جمعیت فعال اقتصادی در شهر نیز بیکار هستند. بر اساس گفته مسئولان شهری کاهش میزان بیکاران در سال‌های اخیر به دلیل مهاجرت افراد جویای کار به شهرهای دیگر به‌ویژه مرکز استان بوده است.

شکل ۱. موقعیت شهر نیر در استان یزد

منبع: مهندسین مشاور زمین‌ساخت، ۱۳۹۵

جدول ۱. تغییرات جمعیت شهر نیر ۱۳۶۵-۱۳۹۵

سال ۱۳۶۵	سال ۱۳۷۰	سال ۱۳۷۵	سال ۱۳۸۰	سال ۱۳۸۵	سال ۱۳۹۰	سال ۱۳۹۵
۱۸۷۳	۱۹۶۴	۱۹۶۰	۱۷۳۹	۱۵۶۷	۱۶۲۰	۱۷۴۰

منبع: مرکز آمار ایران، طرح جامع-تفصیلی نیر، ۱۳۹۵

یافته‌ها

تحلیل استقرایی مصاحبه‌ها به شکل‌گیری سه خوشه اصلی داده‌های مرتبط با انقباض شهری نیر انجامید: «عوامل زمینه‌ساز»، «عوامل تداوم‌بخش» و «پیامدها». در جدول ۲ مفاهیم و مقوله‌های مرتبط با هر دسته قابل مشاهده است.

جدول ۲. مفاهیم و مقوله‌های اصلی مرتبط با عوامل مؤثر در انقباض شهر نیر

مقوله اصلی	مفهوم محوری	نمونه‌ای از کدهای اولیه
عوامل زمینه‌ساز انقباض شهری	شرایط آب و هوایی	- خشک‌سالی و بی‌آبی
		- خشک شدن چاه‌ها و قنات‌های قدیمی
		- سهمیه‌بندی آب در تابستان
		- از بین رفتن باغ‌ها و زمین‌های کشاورزی به دلیل کم‌آبی
		- ناکامی در ایجاد مشاغل تولیدی جدید
رکود اقتصادی	کمبود امکانات و خدمات	- بیکاری و کمبود درآمد
		- ناکامی در کسب شغل و درآمد
		- نبود فرصت شغلی
		- رونق نگرفتن مشاغل
		- تعطیل کردن برخی از مغازه‌ها به دلیل کاهش مشتری
		- مهاجرت خانواده به‌واسطه تحصیل فرزندان

		- نبود امکانات درمانی تخصصی
		- نبود امکانات آموزشی مناسب
		- کمبود فضای فرهنگی و تفریحی برای جوانان
		- تمایل زیاد جوان‌ها به مهاجرت به‌عنوان مرحله‌ای زندگی
	هنجارهای فرهنگی مرتبط با مهاجرت	- شکل‌گیری زنجیره مهاجرت ("چشم‌وهم‌چشمی")
		- رفتن از شهر برای تجربه سبک زندگی مطلوب/منزلت اجتماعی
		- رفتن از شهر برای تجربه فضاهای کمتر سنتی
		- جدا شدن دهستان گاریزات و تشکیل بخش گاریزات
	افول جایگاه اداری	- رقابت ناسالم با شهرها و دهستان‌های رقیب
		- احساس نزول جایگاه اداری و اعتباری شهر بین ساکنان
		- ناامیدی از بهبود شرایط شهر
		- تصویر منفی برخی از ساکنان به‌واسطه نام‌گذاری منطقه
عوامل تداوم بخش	ضعف همبستگی و کنش جمعی	- ضعف در تصمیم‌گیری و اجماع نظرات
		- اختلافات نظر میان معتمدان و اعضای شورای شهر
		- نبود نیروی کار متخصص
		- رفت‌وآمد روزانه کارمندان غیربومی
پیامدها	کمبود نیروی کار سالخوردگی جمعیت	- رفتن جوانان از شهر
		- احساس انزوا و تنهایی سالمندان به دلیل رفتن فرزندان
		- زندگی بی‌الاقی
		- افزایش خانه‌های خالی و سکونت فصلی
		- کاهش شدید جمعیت در زمستان
		- آمدن به شهر برای خانه دوم

عوامل زمینه‌ساز

شرایط آب و هوایی

مصاحبه‌ها و شواهد اسنادی نشان می‌دهد خشک‌سالی‌های مکرر و افت منابع آب طی دو دهه اخیر، نقطه آغاز تغییرات اقتصادی و جمعیتی نیر بوده است. مطالعات اقلیمی اخیر نیز وقوع خشک‌سالی‌های شدید در منطقه را تأیید می‌کند (برخورداری و همکاران، ۱۳۹۸). مصاحبه‌شوندگان از خشک شدن چاه‌ها و قنوات، نابودی باغ‌ها و کاهش تولید کشاورزی به‌عنوان مهم‌ترین نقطه عطف افول شهر یاد کردند. یکی از مصاحبه‌شوندگان در این باره گفته است: «حدوداً ۲۰ سال پیش اینجا خیلی خوب بود، زمین‌های کشاورزی، محصولات زیاد، ولی کم‌کم خشک‌سالی زیاد شد، چاه‌ها و چشمه‌ها خشک شد، زمین‌های ما هم خشک شد.» (P2)

رکود اقتصادی

به گفته مصاحبه‌شوندگان، کاهش منابع آب مستقیماً به رکود اقتصاد محلی انجامیده است. از آنجاکه اقتصاد نیر عمدتاً بر کشاورزی و دامداری متکی بوده، کاهش تولید، فرصت‌های شغلی را محدود و مهاجرت را تشدید کرده است. یکی از مصاحبه‌شوندگان در این باره گفته است: «کار دیگری هم که در نیر زیاد وجود ندارد، اگر هم بخواهند مثلاً مغازه‌ای راه بیندازند چون جمعیت کم است سریع مجبور می‌شوند آن را ببندند، برای همین همه می‌روند یزد یا جاهای دیگر تا بتوانند کاری که دوست دارند را پیدا کنند.» (P3) به‌طور کلی بر اساس یافته‌ها، رکود اقتصادی و مهاجرت در یک چرخه خود تشدید شونده عمل می‌کنند؛ کاهش درآمد به مهاجرت منجر می‌شود و مهاجرت، خود تقاضا و گردش اقتصادی را بیشتر کاهش می‌دهد.

کمبود امکانات و خدمات

یافته‌ها نشان می‌دهند که با تشدید انقباض و کاهش جمعیت، خدمات عمومی و امکانات آموزشی نیز به تدریج تضعیف شده‌اند. مصاحبه با مسئولان سابق و فعلی آموزش و پرورش (M4) نشان می‌دهد طی دهه اخیر، تعداد دانش‌آموزان و کلاس‌ها حدود ۱۵٪ کاهش یافته و به منظور مدیریت بهینه نیروی انسانی، تعداد کلاس‌های چندپایه حدود ۲۰٪ افزایش یافته است. همچنین نبود برخی از رشته‌های تحصیلی در مقطع دبیرستان و محدودیت گزینه‌های آموزشی موجب شده بخشی از خانواده‌ها برای تأمین آینده تحصیلی فرزندان به مرکز شهرستان یا استان مهاجرت کنند. یکی از مصاحبه‌شوندگان در این باره گفته است: «خیلی از بچه‌های ما هم مجبور هستند برای درس خواندن در رشته‌ای که دوست دارند بروند یزد، حالا بعضی وقت‌ها خانواده‌شان هم با آن‌ها می‌روند و دیگر بر نمی‌گردند.» (P8)

هنجارهای فرهنگی مرتبط با مهاجرت

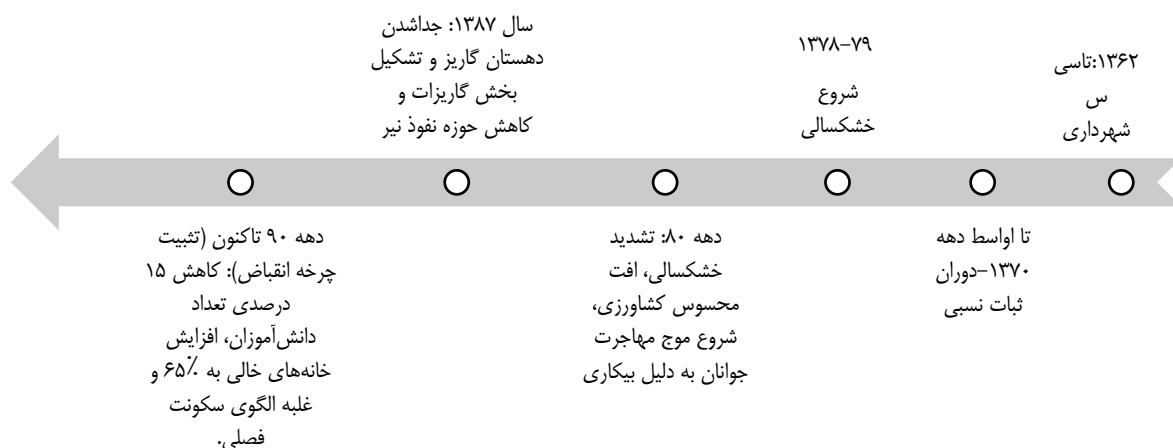
فراتر از عوامل اقتصادی، مهاجرت در نیر به تدریج به بخشی از افق ذهنی نسل جوان تبدیل شده است. وجود شبکه‌های خویشاوندی در مقصد، تجربه موفق مهاجران قبلی و تصور منزلت بالاتر زندگی در شهرهای بزرگ، مهاجرت را از یک تصمیم فردی به الگویی اجتماعی تبدیل کرده است. کدهایی مانند «تمایل زیاد جوان‌ها به مهاجرت به عنوان مرحله‌ای از زندگی» (P5) و «رفتن از شهر برای چشم‌وهم‌چشمی» (P4) نشان می‌دهد که مهاجرت علاوه بر منطق اقتصادی، وجوه نمادین و مقایسه‌ای نیز یافته است. برخی مشارکت‌کنندگان همچنین به نقش تفاوت سبک زندگی و محدودیت‌های فرهنگی، به‌ویژه برای زنان جوان، در تقویت تمایل به مهاجرت اشاره کردند. یکی از مصاحبه‌شوندگان در این باره گفته است: «شب یلدا ما یک برنامه داشتیم برای انجمن زنان، یک سری مهمان آقا هم بودند از شورای شهر، بالینکه اصلاً پوشش بد و عجیبی هم نداشتند آنجا، چیزی که در یزد هم هست، ولی خب آن‌ها اعتراض کردند.» (P12)

افول جایگاه اداری

مصاحبه‌ها نشان می‌دهد تغییرات تقسیمات کشوری، به‌ویژه جدایی دهستان‌های گاریزات و کهدوئی، از دید بسیاری از ساکنان به کاهش نفوذ اداری و دسترسی نیر به منابع توسعه‌ای انجامیده است. این رخداد در کنار احساس نابرابری در توزیع امکانات، به یکی از عوامل زمینه‌ساز انقباض تبدیل شده است.

یکی از مصاحبه‌شوندگان در این باره گفته است: «اینکه آمدن گاریز را از ما جدا کردند، جمعیت اینجا را خیلی کم کرد و چون ما مرکز بخش بودیم باعث شد اینجا خیلی افت کند.» (P1)

به منظور درک بهتر توالی زمانی عوامل مؤثر بر انقباض در نیر، شکل شماره ۲ روند تقریبی تحولات اکولوژیک، جمعیتی، اداری و اجتماعی شهر را در چند دهه اخیر نشان می‌دهد. این نمودار بر اساس داده‌های آماری، اسناد محلی و روایت مصاحبه‌شوندگان تنظیم شده است.

شکل ۲. نمودار زمانی رخداد عوامل ایجادکننده انقباض در شهر نیر بین سال‌های ۱۳۶۲-۱۴۰۶

عوامل تداوم بخش انقباض

نگرش تقدیرگرایانه

بخش مهمی از مصاحبه‌ها بیانگر نوعی ناامیدی نسبت به آینده شهر بود. سالمندان از نابودی کشاورزی و جوانان از نبود چشم‌انداز شغلی سخن گفتند و حتی برخی افراد فعال محلی نیز امید چندانی به تغییر شرایط نداشتند. (M3, P6) این نگرش، انگیزه مشارکت در اقدامات توسعه‌ای را کاهش داده است.

ضعف همبستگی و کنش جمعی

مشارکت‌کنندگان بارها به نبود اجماع میان مردم و مسئولان، اختلافات محلی و ضعف همکاری اشاره کردند. کدهایی نظیر «ضعف در تصمیم‌گیری و اجماع نظرات»، «عدم پشت‌گرمی متقابل» و «تنش در تصمیم‌گیری‌های مهم» نشان می‌دهد که فرآیندهای تصمیم‌گیری محلی اغلب با و تعارض همراه بوده و در بسیاری از موارد به توافق سازنده منجر نمی‌شود. برای مثال یکی از مصاحبه‌شوندگان در این باره می‌گوید: «ما پشت همدیگر نیستیم، ولی آن‌ها [ساکنان و مسئولان بخش‌های دیگر] خیلی با هم متحد هستند که باعث می‌شود پیشرفت کنند...» (M2)

به باور آنان، این وضعیت توان شهر را برای پیگیری پروژه‌های توسعه‌ای و مقابله با پیامدهای انقباض محدود کرده است.

پیامدهای انقباض شهری

کمیود نیروی کار

مهاجرت مستمر جوانان و نیروهای متخصص، علاوه بر کاهش جمعیت، کمیود نیروی انسانی را در بخش‌های مختلف ایجاد کرده است. حدود ۴۰-۴۵٪ از کارکنان ادارات شهر غیربومی هستند و به‌صورت روزانه رفت‌وآمد می‌کنند (M4، M5، M6)؛ موضوعی که ارائه پایدار خدمات را به حضور نیروهای غیرمقیم وابسته کرده است. یکی از مدیران شهری در این باره گفته است: «الآن این مهاجرت‌هایی که قبلاً انجام‌شده مشکل بزرگی که برای ما دارد، این است که اصلاً برای پروژه‌های جدیدمان نیروی کار نداریم و به یک بحران تبدیل شده است.» (M1).

سالخوردگی جمعیت

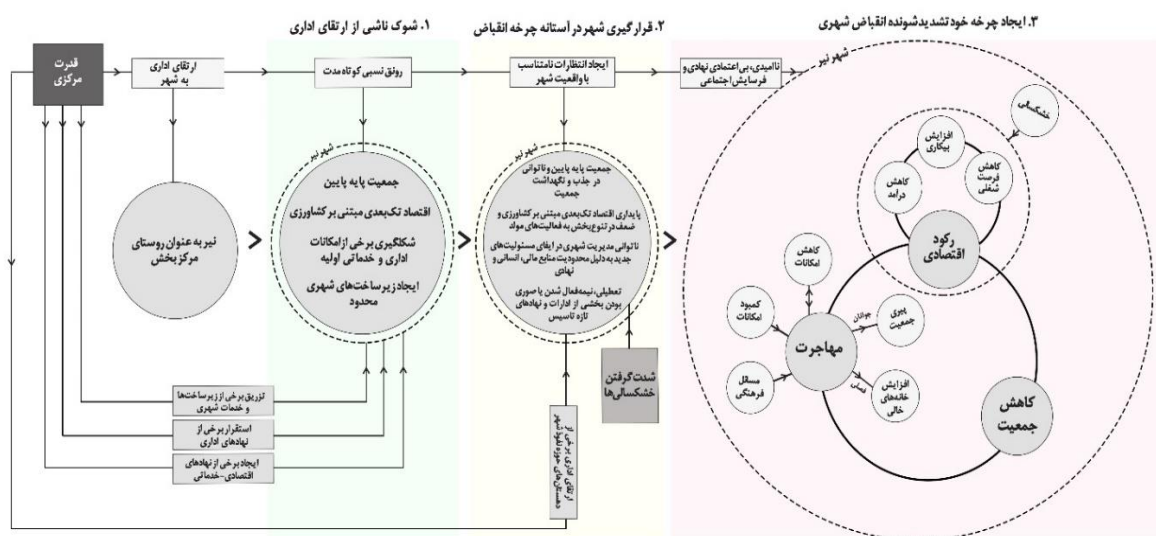
ادامه مهاجرت جوانان موجب افزایش سهم سالمندان در جمعیت شهر شده است. داده‌های جمعیتی در سطح شهرستان نیز این الگو را تأیید می‌کند به‌گونه‌ای بر اساس آمار وزارت بهداشت، بیش از ۱۰ هزار نفر، یعنی حدود ۲۱/۶٪ از کل

جمعیت شهرستان تفت را سالمندان بالای ۶۰ سال تشکیل می‌دهند. این رقم در سال ۱۴۰۳ در سطح ملی برابر با ۱۱٪/۵ درصد بوده است. بسیاری از مشارکت‌کنندگان از تنها ماندن والدین و کاهش حضور نسل جوان سخن گفتند؛ روندی که ظرفیت اقتصادی و اجتماعی شهر را بیش‌ازپیش تضعیف کرده است.

افزایش خانه‌های خالی و سکونت فصلی

تحلیل داده‌ها نشان می‌دهد بخش قابل‌توجهی از واحدهای مسکونی شهر به خانه دوم یا واحدهای خالی تبدیل شده‌اند. استعلام از شهرداری بیانگر وجود حدود ۱۹۰۰ واحد، خالی یا دو مسکنی در شهر بوده که معادل ۶۵٪ از کل واحدهای مسکونی موجود است (M1). این وضعیت اگرچه در تابستان موجب افزایش موقت جمعیت می‌شود، اما در سایر فصول به رکود اقتصادی، کاهش حیات اجتماعی و محدود شدن بازار اجاره منجر شده است یکی از مدیران شهری در این باره گفته است: «... ملک استیجاری در نیر وجود ندارد، در شهرک قیام نزدیک به ۳۰۰ خانه هست که نصفش خالی است ولی کسی اجاره نمی‌دهد چون تابستان می‌آیند اینجا زندگی می‌کنند... که این یک معضل برای مهاجرت معکوس است.» (M3)

تحلیل داده‌ها نشان می‌دهد که انقباض شهری در نیر فرآیندی خطی و تک‌عاملی نیست، بلکه در قالب یک «چرخه خود تشدید شونده» عمل می‌کند. این چرخه حاصل تعامل بحران‌های اکولوژیک، اقتصادی، نهادی و اجتماعی است که از طریق حلقه‌های بازخورد، یکدیگر را تقویت کرده و تداوم می‌بخشند. در این چرخه، خشک‌سالی و بحران معیشت به رکود اقتصادی و مهاجرت منجر می‌شوند؛ مهاجرت نیز با کاهش تقاضا، تضعیف خدمات، کمبود نیروی کار و سالخوردگی جمعیت، رکود را عمیق‌تر می‌کند. هم‌زمان، نگرش‌های تقدیرگرایانه، ضعف کنش جمعی و تضعیف نقش اداری، ظرفیت شهر را برای سازگاری و خروج از این وضعیت محدود می‌کنند.

شکل ۳. مدل مفهومی چرخه خودتشدیدشونده انقباض شهری نیر

بحث

یافته‌های این پژوهش در کلیت خود با ادبیات جهانی انقباض شهری هم‌راستا است که انقباض را نه به‌مثابه شکست برنامه‌ریزی، بلکه به‌عنوان پیامد دگرگونی‌های ساختاری اقتصادی، جمعیتی و نهادی در نظر می‌گیرد (Wiechmann & Pallagst, 2012; Martinez-Fernandez et al., 2012). در نیر، انقباض نه رویدادی مقطعی، بلکه فرآیندی ساختاری

و چندبعدی است که از برهم‌کنش عوامل اکولوژیک، اقتصادی، نهادی و فرهنگی شکل می‌گیرد. با این حال، تجربه نیر با الگوهای کلاسیک انقباض در شهرهای صنعتی اروپا تفاوت دارد و نیازمند مفهوم‌پردازی جدید در چارچوب شهرهای کوچک ارتقا یافته است. در ادبیات توسعه، تحت تأثیر «سوگیری شهری»، افول شهرهای کوچک غالباً به‌عنوان روندی طبیعی در مسیر شهرنشینی تلقی شده و کمتر به سازوکارهای مولد آن در مقیاس خرد توجه شده است. این پژوهش در امتداد رویکرد رابینسون^۱ (۲۰۱۳) و نقد او بر خوانش‌های جهان‌محور و سلسله‌مراتبی از شهرگرایی، بر ضرورت دیدن همه شهرها به‌عنوان «شهرهای معمولی» تأکید می‌کند؛ یعنی مکان‌هایی معتبر برای تولید نظریه. در این چارچوب، نیر نه حاشیه‌ای از یزد، بلکه نمونه‌ای است که در آن فرایندهای شهری شدن آماری، سوگیری فضایی توسعه و انقباض به‌طور هم‌زمان تلاقی می‌یابند. یافته‌ها نشان می‌دهد چرخه‌های انقباض در شهرهای کوچک نیز می‌توانند پیچیده، خودتقویت‌گر و پایدار باشند، برخلاف برداشت‌های تقلیل‌گرایانه در ادبیات متأخر. در سطحی عمیق‌تر، انقباض در نیر به ساختار توزیع قدرت در نظام شهری گره خورده است.

در امتداد خوانش هاروی^۲ (۲۰۱۰) از نقش تمرکز سرمایه در تولید نابرابری فضایی، می‌توان استدلال کرد که تمرکز سرمایه و مشروعیت نمادین در کلان‌شهرها به حاشیه‌نشینی مادی و نمادین شهرهای کوچک انجامیده است. در نتیجه، «نامرئی بودن» این شهرها در سیاست‌گذاری و نظریه‌پردازی، خود به بازتولید این حاشیه‌نشینی منجر می‌شود. داده‌های میدانی نشان می‌دهد که مهاجرت جوانان تنها ناشی از کمبود فرصت‌های اقتصادی نیست، بلکه به فقدان جایگاه نمادین شهر در سلسله‌مراتب شهری نیز مرتبط است. در این وضعیت، ارتقای اداری بدون تغییر در ساختار قدرت نمادین، نه تنها نابرابری را رفع نمی‌کند، بلکه می‌تواند انتظارات تحقق‌نیافته و احساس حاشیه‌نشینی را تشدید کند.

از منظر اکولوژیک، محرک اولیه انقباض در نیر هم‌راستا با مطالعات چن^۳ و همکاران (۲۰۲۵، ۲۰۲۳)، خشک‌سالی و افت منابع آب زیرزمینی بوده است؛ به‌طوری‌که فروپاشی نسبی اقتصاد کشاورزی موجب منفی شدن جریان خالص جمعیت و سرمایه در شبکه شهری-روستایی شده است. اگرچه ارتقای اداری نقش خدماتی شهر را تقویت کرده، اما این نقش عمدتاً در قالب رفت‌وآمد روزمره متبلور شده و نتوانسته روند خروج سرمایه انسانی را معکوس کند. این نتیجه با تحلیل‌های شبکه‌ای هم‌سو است که انقباض را نه صرفاً در مقیاس واحد شهری منفرد، بلکه در چارچوب جریان‌های بین مکانی جمعیت و سرمایه در شبکه سکونتگاهی فهم می‌کنند.

ارتقای نیر از روستا/مرکز بخش به شهر، بیش از آن‌که بر ضرورت‌های کارکردی شبکه شهری استوار باشد، در امتداد همان منطق سیاسی-اداری است که زنگنه شهرکی (۱۳۹۲) و نجفی و همکاران (۱۴۰۳) برای خام شهرها و شهرهای تازه تأسیس توصیف کرده‌اند. در این منطق، شهر شدن نوعی «جهش مقیاسی روی کاغذ» است که بدون آستانه‌های جمعیتی و کارکردی، انتظارات ساکنان و مدیران را برای ارتقای خدمات و جذب سرمایه بالا می‌برد، اما در اقلیم خشک و اقتصاد شکننده نیر، به دلیل فقدان منابع مالی و ظرفیت نهادی و نیز نبود امکان اصلاح بستر اکولوژیک، این انتظارات برآورده نمی‌شود. شکاف میان «وعده ارتقا» و «واقعیت انقباض» در نیر، به سرخوردگی، بی‌اعتمادی نهادی و فرسایش سرمایه اجتماعی انجامیده و با یافته‌های باستین (۲۰۱۵) در منطقه بوشهر هم‌خوان است، جایی که ارتقای روستاها به شهر، بدون تأمین زیرساخت‌ها و منابع متناسب، به‌بود معناداری در چرخه بحران ایجاد نکرد.

1 Robinson

2 Harvey

3 Chen

در بعد فرهنگی-اجتماعی، انقباض با زوال سرمایه اجتماعی و شکل‌گیری گفتمان «ناامیدی» همراه است. مهاجرت نه فقط راهبرد اقتصادی، بلکه کنش نمادین برای کسب منزلت اجتماعی تلقی می‌شود. این روند در میان زنان و جوانان، با پیوند میان مهاجرت و رهایی از ساختارهای محدودکننده محلی تشدید می‌شود و به تدریج به هنجار اجتماعی تبدیل می‌گردد؛ عاملی که در ادبیات کلاسیک انقباض کمتر مورد توجه قرار گرفته است.

برآیند این فرایندها را می‌توان «چرخه نهادی-اکولوژیک انقباض» نامید؛ چرخه‌ای که در آن بحران اکولوژیک، معیشت کشاورزی را فرسوده و درآمد و امنیت معیشتی را کاهش می‌دهد، سرمایه‌گذاری محلی را تضعیف و مهاجرت را تشویق می‌کند. ارتقای اداری در میانه این روند، یک «اوج صوری» در منحنی زندگی سکونتگاه ایجاد می‌کند و سطح انتظارات و تعهدات شهری را بالا می‌برد، اما به دلیل اصلاح نشدن پایه‌های اکولوژیک و نهادی، این اوج ناپایدار است و خود به محرک تازه‌ای برای خروج جمعیت و سرمایه بدل می‌شود. خروج تدریجی جمعیت و سرمایه، پایه مالی و اداری شهر را در چارچوب نظام بودجه‌ریزی مبتنی بر جمعیت تضعیف می‌کند، فشار برای تجزیه‌های اداری و رقابت برای جذب رانت را افزایش می‌دهد و به محدود شدن بیشتر پایگاه جمعیتی و اقتصادی نیر و کاهش توان آن در شبکه شهری-روستایی می‌انجامد. در نتیجه، سکونتگاه مدام بین صورتهای مختلف انقباض روستایی و شهری جابه‌جا می‌شود، بی‌آنکه از مدار انقباض خارج شود؛ چرخه‌ای که در آن ارتقای اداری و مداخلات رشد محور، به جای گسستن حلقه‌ها، ناخواسته آن‌ها را به هم پیوند می‌زند و تقویت می‌کند.

یافته‌ها همچنین نشان می‌دهد اثر ارتقای اداری به شدت زمینه‌مند است. در زمینه‌های دارای ظرفیت جذب (مانند برخی شهرهای گردشگری)، ارتقا می‌تواند توسعه‌زا باشد (رحمانی‌فضلی و پریشان، ۱۳۸۸)، اما در زمینه‌های شکننده مانند نیر، عمدتاً به تغییر برجسب اداری محدود شده و انقباض را تشدید می‌کند. بنابراین، زمینه اکولوژیک-اقتصادی متغیر کلیدی در تبیین پیامدهای ارتقا است.

در نسبت با ادبیات موجود، تجربه نیر در تقاطع چند خط بحث قرار می‌گیرد. این پژوهش در امتداد ادبیات تمایز میان «شهری شدن آماری» و «شهری شدن کارکردی» نشان می‌دهد که نیر، هرچند در آمار و حقوق شهر محسوب می‌شود، از نظر ساختار اقتصادی-اجتماعی تا حد زیادی روستایی مانده است. مفهوم «اوج صوری» در اینجا برای توضیح این به کار می‌رود که چگونه شهری شدن آماری بدون پشتوانه کارکردی می‌تواند خود به سازوکار انقباض بدل شود و نیر را به موردی موقعیتی برای پیوند زدن بحث‌های انقباض شهری و روستایی، خام شهرها و شهری شدن آماری در ایران تبدیل کند.

در نهایت، در این پژوهش، تعمیم‌پذیری از نوع «تعمیم تحلیلی» است نه آماری؛ یعنی مطالعه نیر به جای ماندگی آماری همه شهرهای کوچک، برای تقویت و پالایش ایده نظری «چرخه نهادی-اکولوژیک انقباض» به کار می‌رود. (Yin, 2018; Stake, 1995). همچنین نیر در خوانش فلیوپیرگ، هم یک مورد نمونه‌ای و هم موردی بحرانی از شهرهای کوچک ارتقا یافته بدون زمینه در اقلیم خشک است که ناکامی ارتقا در آن، کارایی این سیاست را در موارد مشابه زیر سؤال می‌برد (Flyvbjerg, 2004) و مبنایی برای آزمون این گزاره نظری در زمینه‌های دیگر فراهم می‌کند.

نتیجه‌گیری

این پژوهش با تمرکز بر مورد نیر، مجموعه‌ای از مشارکت‌های نظری در ادبیات انقباض شهری و شهرهای کوچک ارتقا یافته ارائه می‌دهد. نخست، مفهوم «انقباض پس از ارتقا» معرفی شد که نشان می‌دهد انقباض در برخی شهرهای کوچک نه پس از یک دوره رشد ارگانیک، بلکه بلافاصله پس از ارتقای اداری آغاز می‌شود. این یافته، فرض ضمنی

بسیاری از مدل‌های کلاسیک چرخه حیات شهری را به چالش می‌کشد و نشان می‌دهد که ارتقای اداری در شرایط شکننده اکولوژیک و اقتصادی می‌تواند خود به محرک ورود به چرخه انقباض تبدیل شود.

دوم، تمایز میان «اوج ارگانیک» و «اوج صوری» به‌عنوان ابزار مفهومی برای بازخوانی چرخه زندگی شهرها ارائه شد. درحالی‌که اوج ارگانیک حاصل رشد تدریجی کارکردی است، اوج صوری در نتیجه تصمیم‌گیری و بدون پشتوانه نهادی و زیرساختی شکل می‌گیرد. این تمایز نشان می‌دهد که سیاست‌های مبتنی بر فرض وجود مسیر رشد خطی شهری، در زمینه شهرهای کوچک ارتقا یافته می‌توانند گمراه‌کننده و حتی ضد توسعه‌ای باشند.

سوم، یک مدل نهادی-اکولوژیک از چرخه انقباض ارائه شد که در آن، سه دسته عامل-فشارهای اکولوژیک (خشک‌سالی و فرسایش منابع)، شکنندگی اقتصادی (اقتصاد تک‌بخشی و نااطمینانی معیشتی) و محدودیت‌های نهادی (ظرفیت پایین حکمرانی و ارتقای اداری بدون پشتیبانی منابع)-در قالب یک چرخه خودتقویت‌گر به هم متصل می‌شوند. در این مدل، ارتقای اداری نه یک مداخله بیرونی، بلکه بخشی از چرخه انقباض است که از طریق ایجاد شکاف انتظارات-واقعیت و تشدید مهاجرت، به بازتولید انقباض کمک می‌کند.

چهارم، یافته‌ها جایگاه شهرهای کوچک ارتقا یافته را در طیف شهری-روستایی بازتعریف می‌کند. نیر در موقعیتی بینابینی قرار دارد که در آن، انقباض شهری و روستایی به‌طور هم‌زمان و هم‌پوشان عمل می‌کنند. این وضعیت نشان می‌دهد که این دسته از سکونتگاه‌ها را باید به‌عنوان «گره‌های بینابینی» در شبکه شهری-روستایی فهم کرد که در معرض دو منطق هم‌زمان انقباض قرار دارند.

پنجم، پژوهش نشان داد که انقباض در شهرهای کوچک ارتقا یافته حاصل تلاقی چهار جریان نظری است: شهری شدن آماری در برابر کارکردی، ادبیات خام شهرها، سوگیری فضایی توسعه، و مطالعات انقباض شهری-روستایی. در این چارچوب، ارتقای اداری در بسیاری از موارد به تولید «شهرهای آماری» منجر می‌شود که از نظر حقوقی شهر محسوب می‌شوند، اما از نظر کارکردی همچنان در مدار شکنندگی معیشتی و حاشیه‌نشینی ساختاری باقی می‌مانند. این وضعیت نشان می‌دهد که بدون اصلاح هم‌زمان ساختار توزیع منابع و قدرت، سیاست ارتقا می‌تواند به بازتولید حاشیه‌نشینی و تشدید انقباض منجر شود.

در نهایت، این پژوهش یک پرسش سیاستی-نظری کلیدی را مطرح می‌کند: ارتقای سکونتگاه‌های کوچک در چه شرایطی می‌تواند به کاهش انقباض منجر شود و در چه شرایطی خود به بخشی از چرخه انقباض تبدیل می‌شود؟ پاسخ به این پرسش نیازمند درک هم‌زمان شرایط اکولوژیک، اقتصادی و نهادی است. چارچوب مفهومی ارائه‌شده در این مطالعه می‌تواند مبنایی برای پژوهش‌های تطبیقی آینده و بازاندیشی در سیاست‌های ارتقای شهری در سکونتگاه‌های کوچک فراهم کند.

حامی مالی

این اثر حامی مالی نداشته است.

سهام نویسندگان در پژوهش

نویسندگان در تمام مراحل و بخش‌های انجام پژوهش سهم برابر داشتند.

تضاد منافع

نویسندگان اعلام می‌دارند که هیچ تضاد منافی در رابطه با نویسندگی و یا انتشار این مقاله ندارند.

تقدیر و تشکر

نویسندگان از همه کسانی که در انجام این پژوهش به ما یاری رساندند، تشکر و قدردانی می‌نمایند.

منابع

- برخوردار، جلال؛ زارع‌چاهوکی، اصغر؛ اکرامی، محمد؛ گودرزی، مسعود و میرجلیلی، علی‌بمان. (۱۳۹۸). تحلیل شدت، تداوم و فراوانی خشک‌سالی‌های اقلیمی در استان یزد. *ترویج و توسعه آب‌خیزداری*، ۷ (۲۶)، ۱-۱۰.
- جودی، پویا؛ حبیبی، سمانه و مختاری، سروش. (۱۴۰۰). واکاوی سازوکار انقباض شهری و وابستگی آن با فرهنگ برنامه‌ریزی (مورد مطالعه: منطقه ۸ کلان‌شهر تبریز). *جغرافیا و توسعه فضای شهری*، ۱۰ (۲)، ۲۵۷-۲۷۸. <https://doi.org/10.22067/JGUSD.2022.47898.0>
- رحمانی فضلی، عبدالرضا، و پریشان، مجید. (۱۳۸۷). تحولات ساختاری- کارکردی پس از تبدیل نقاط روستایی به شهر (مورد: شهر کانی سور- شهرستان بانه). *تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی (علوم جغرافیایی)*، ۹ (۱۲)، ۱۰۱-۱۲۸.
- زنگنه شهرکی، سعید. (۱۳۹۲). فرایند تبدیل نقاط روستایی به شهر در مقیاس ملی و پیدایش پدیده «خام شهرها». *پژوهش‌های روستایی*، ۴ (۳)، ۵۳۵-۵۵۷. <https://doi.org/10.22059/jrur.2013.36493>
- عادل، زینب و پیراسته، آذین. (۱۴۰۳). واکاوی مفهوم انقباض شهری و عوامل مؤثر بر شکل‌گیری آن (نمونه موردی: شهر Arkavaz، استان ایلام). *اقتصاد و برنامه‌ریزی شهری*، ۵ (۱)، ۲۲-۳۹. <https://doi.org/10.22034/uep.2024.440680.1458>
- غلامی گوهره، محمدرضا. (۱۴۰۲). پدیده انقباض شهری، مفهومی مغفول در ادبیات نظری داخلی. *صفه*، ۳۳ (۱۰۱)، ۸۱-۹۸. <https://doi.org/10.48308/sofeh.33.2.81>
- قانون تعاریف و ضوابط تقسیمات کشوری. (۱۳۶۲). مجلس شورای اسلامی. *بازیابی‌شده از* <https://rc.majlis.ir>
- قانون اصلاح موادی از قانون تعاریف و ضوابط تقسیمات کشوری. (۱۳۸۹). مجلس شورای اسلامی. *بازیابی‌شده از* <https://rc.majlis.ir>
- مرکز آمار ایران. (۱۳۹۵). نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن ۱۳۹۵. تهران: مرکز آمار ایران. *بازیابی‌شده از* <https://www.amar.org.ir>
- مهندسین مشاور زمین‌ساخت. (۱۳۹۵). *طرح جامع-تفصیلی شهر نیر*. وزارت راه و شهرسازی، اداره کل راه و شهرسازی استان یزد.
- مهندسین مشاور هامون یک. (۱۳۹۲). *برنامه آمایش/استان یزد*. سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان یزد.
- نجفی، اسماعیل؛ زنگنه شهرکی، سعید؛ زیاری، کرامت‌الله و حسینی، علی. (۱۴۰۳). تحلیل عوامل مؤثر بر افزایش تبدیل روستاها به شهر و پیدایش شهرهای خام در ایران (مطالعه موردی: استان سمنان). *مطالعات ساختار و کارکرد شهری*، ۱۱ (۳۸)، ۱۰۳-۱۳۴. <https://doi.org/10.22080/USFS.2023.25904.2375>

References

- Adeli, Z., & Pirasteh, A. (2024). Analyzing the concept of urban shrinkage and the factors affecting its formation (Case study: Arkavaz City, Ilam Province). *Urban Economics and Planning*, 5(1), 22-39. <https://doi.org/10.22034/uep.2024.440680.1458> [in Persian]
- Barkhordari, J., Zare Chahouki, A., Ekrami, M., Goudarzi, M., & Mirjalili, A. B. (2019). Analysis of intensity, duration and frequency of climatic droughts in Yazd Province. *Watershed Management Extension and Development*, 7(26), 1-10. [in Persian]
- Bastin, A. (2015). Consequences of promoting less-populated rural areas to urban areas: A case study, Bushehr Province. *Current World Environment*, 10(1), 91-100. <https://doi.org/10.12944/CWE.10.1.11>
- Chen, D., Fang, C., & Liu, Z. (2023). Progress and major themes of research on urban shrinkage and its eco-environmental impacts. *Journal of Geographical Sciences*, 33(5), 1113-1138. <https://doi.org/10.1007/s11442-023-2122-x>
- Chen, Y., Tao, R., & Ma, Q. (2025). Rethinking shrinking cities through urban flows: Network-based insights into coordinated development. *Urban Informatics*, 4(1), 14. <https://doi.org/10.1007/s44212-025-00078-8>
- Ciommi, M., Egidi, G., Vardopoulos, I., Chelli, F. M., & Salvati, L. (2022). Toward a "migrant

- trap"? Local development, urban sustainability, sociodemographic inequalities, and the economic decline in a Mediterranean metropolis. *Social Sciences*, 12(1), 26. <https://doi.org/10.3390/socsci12010026>
- Ferreira, A., von Schönfeld, K. C., Augis, F., & Conceição, P. (2024). Shrinking cities for economic growth? Insights from the housing sector. *Urban Planning*, 9. <https://doi.org/10.17645/up.7721>
- Flyvbjerg, B. (2004). Five misunderstandings about case-study research. *Sociologisk tidsskrift*, 12(2), 117–142. <https://doi.org/10.18261/ISSN1504-2928-2004-02-02>
- Gan, L., He, Q., Si, R., & Yi, D. (2025). Relocating or reclassified? A new perspective on China's urban population growth. *Journal of Population Economics*, 38(1), 14. <https://doi.org/10.1007/s00148-025-01079-2>
- Gholami Gohareh, M. R. (2023). The phenomenon of urban shrinkage: A neglected concept in domestic theoretical literature. *Soffeh*, 33(101), 81–98. <https://doi.org/10.48308/sofeh.33.2.81> [in Persian]
- Gholami Gohareh, M. R. (2023). Urban shrinkage: A neglected concept in the domestic theoretical literature. *Soffeh*, 33(101), 81–98. [In Persian]
- Haase, A., Bernt, M., Großmann, K., Mykhnenko, V., & Rink, D. (2016). Varieties of shrinkage in European cities. *European Urban and Regional Studies*, 23(1), 86–102. <https://doi.org/10.1177/0969776413481985>
- Hamon Yek Consulting Engineers. (2013). *Yazd Province spatial planning program*. Management and Planning Organization of Yazd Province. [in Persian]
- Han, Y., Deng, Y., & Ni, R. (2023). Why small towns are shrinking: The spatial heterogeneity of small towns' shrinkage and the impact of it from the perspective of rural-urban interaction in China. *PLOS ONE*, 18(11), e0293889. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0293889>
- Harvey, D. (2010). *Social justice and the city* (Vol. 1). University of Georgia Press.
- Hollander, J. B., Pallagst, K., Schwarz, T., & Popper, F. J. (2009). Planning shrinking cities. *Progress in Planning*, 72(4), 223–232.
- Jones, B., Balk, D., & Leyk, S. (2020). Urban change in the United States, 1990–2010: A spatial assessment of administrative reclassification. *Sustainability*, 12(4), 1649. <https://doi.org/10.3390/su12041649>
- Joudi, P., Habibi, S., & Mokhtari, S. (2021). Analyzing the mechanism of urban shrinkage and its dependence on planning culture (Case study: District 8 of Tabriz Metropolis). *Geography and Urban Space Development*, 10(2), 257–278. <https://doi.org/10.22067/JGUSD.2022.47898.0> [in Persian]
- Kato, H. (2023). Urban modeling of shrinking cities through Bayesian network analysis using economic, social, and educational indicators: Case of Japanese cities. *PLOS ONE*, 18(4), e0284134. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0284134>
- Law Amending Articles of the Law on Definitions and Regulations of Country Divisions. (2010). Islamic Consultative Assembly. <https://rc.majlis.ir> [in Persian]
- Law on Definitions and Regulations of Country Divisions. (1983). Islamic Consultative Assembly. <https://rc.majlis.ir> [in Persian]
- Lipton, M. (1977). *Why poor people stay poor: A study of urban bias in world development*. Temple Smith.
- Martinez-Fernandez, C., Audirac, I., Fol, S., & Cunningham-Sabot, E. (2012). Shrinking cities: Urban challenges of globalization. *International Journal of Urban and Regional Research*, 36(2), 213–225. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2427.2011.01092.x>
- Najafi, E., Zanganeh Shahraki, S., Ziari, K., & Hosseini, A. (2024). Analysis of factors affecting the increase in conversion of villages to cities and the emergence of raw cities in Iran (Case study: Semnan Province). *Urban Structure and Function Studies*, 11(38), 103–134. <https://doi.org/10.22080/USFS.2023.25904.2375> [in Persian]
- Nakatani, H. (2023). Aging and shrinking population: The looming demographic challenges of super-aged and super-low fertility society starting from Asia. *Global Health & Medicine*, 5(5), 257–263. <https://doi.org/10.35772/ghm.2023.01057>
- Pallagst, K. (2010). The planning research agenda: Shrinking cities—A challenge for planning cultures. *Town Planning Review*, 81(5), i–vi. <https://doi.org/10.3828/tp.2010.22>
- Rahmani Fazli, A. R., & Parishan, M. (2008). Structural-functional changes after the conversion of rural settlements to cities (Case: Kani Sur City, Baneh County). *Applied Research in*

- Geographical Sciences*, 9(12), 101-128. [in Persian]
- Rieniets, T. (2006). Shrinking cities—Growing domain for urban planning. *Cahiers Thématiques*, 6, 40–49.
- Robinson, J. (2013). *Ordinary cities: Between modernity and development*. Routledge.
- Ryan, B. D. (2012). Rightsizing shrinking cities: The urban design dimension. In M. Dewar & J. Thomas (Eds.), *The city after abandonment* (pp. 268–288). University of Pennsylvania Press.
- Satterthwaite, D. (2007). *The transition to a predominantly urban world and its underpinnings* (No. 4). IIED.
- Schilling, J., & Logan, J. (2008). Greening the Rust Belt: A green infrastructure model for right sizing America's shrinking cities. *Journal of the American Planning Association*, 74(4), 451–466. <https://doi.org/10.1080/01944360802354956>
- Stake, R. E. (1995). *The art of case study research*. Sage.
- Statistical Center of Iran. (2016). *Results of the 2016 general population and housing census*. Statistical Center of Iran. <https://www.amar.org.ir> [in Persian]
- Zaminsakht Consulting Engineers. (2016). *Comprehensive-detailed plan of Neyriz City*. Ministry of Roads and Urban Development, General Directorate of Roads and Urban Development of Yazd Province. [in Persian]
- Zanganeh Shahraki, S. (2013). The process of converting rural settlements to cities at the national scale and the emergence of the "raw cities" phenomenon. *Journal of Rural Research*, 4(3), 535-557. <https://doi.org/10.22059/jrur.2013.36493> [in Persian]